

*ГОРБОВА І. О., асп., Житомирський
державний університет імені Івана
Франка*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Доповідь присвячена аналізу ролі сучасної української інтелігенції в соціальній структурі суспільства, визначенню традиційних рис, характерних інтелігенції.

Ключові слова: інтелігенція, інтелектуальна еліта, соціальна роль інтелігенції, риси інтелігенції, цінності.

Доклад посвящён анализу роли современной украинской интеллигенции в социальной структуре общества, определению традиционных черт, характерных интеллигенции.

Ключевые слова: интеллигенция, интеллектуальная элита, социальная роль интеллигенции, черты интеллигенции, ценности.

Abstracts are devoted to analysis of the role of modern Ukrainian intelligentsia in the social structure of society, the definition of traditional characteristic features of the intelligentsia.

Keywords: intelligentsia, the intellectual elite, the social role of intelligentsia, the traits of intelligentsia, values.

Починаючи з кінця ХХ століття і до сьогодні ведуться наукові дискусії щодо ідентифікації інтелігенції як реального або уже міфологізованого соціального явища. В науковому обігу не існує єдиного та загальноприйнятого визначення поняття «інтелігенція». Сучасні тенденції розвитку суспільства тільки поглибили скептичне сприйняття цього соціального явища.

Стрімкий науковий та технічний прогрес, динамічний перебіг громадського та приватного життя призводять до соціальної трансформації суспільства та світосприйняття, переосмислення та переорієнтації цінностей. Інтелектуальна еліта та працівники «розумових» професій обслуговують всі сфери життєдіяльності соціуму [1, с. 12]. Часто прогнозовані інтелігенцією тенденції розвитку суспільства, гармонійне співіснування та функціонування всіх його сфер не сприймаються елітарною верхівкою, яка критично ставиться до національних, духовних, моральних, етичних тощо ідей інтелігенції [5, с. 35]. Не можна однозначно стверджувати, що інтелігенція вичерпала на сьогодні своє історичне та соціальне призначення. Кожна історична епоха наносить свій відбиток на означенні такого соціального явища, як інтелігенція, а ХХІ століття – тим паче, коли змінюється усвідомлення людиною своїх можливостей і свого призначення у світі. На

тлі соціальних трансформацій та зміни ціннісних орієнтирів відбувається своєрідна девальвація істинної сутності та призначення інтелігенції, яка, у свою чергу, не відчуває власної затребуваності [3, с. 3].

Виходячи з численних наукових досліджень, присвячених соціальній ролі та функціям інтелігенції, можна виділити пріоритетні, хоча й не загальноприйняті, риси цього соціального явища. Як уже зазначалось раніше, кожна історична, культурна епоха впливає як на визначення тих, хто належить до інтелігенції, так і на саму дефініцію даного поняття. Отже, зміст поняття «інтелігенція» має парадигмальний характер [2, с. 145], що наділяє це поняття тими особливостями, які й характеризують його в конкретній історико-філософській парадигмі, зникаючи з її зміною. Нова парадигма формулює нові риси, які характеризують дане поняття, разом з тим, частково змінюючи його філософський зміст. Однак, поняття, використане в кількох парадигмах, має й незмінні, сталі, характеристики – основу його змісту.

Таким чином, до традиційних характерних рис, якими наділена інтелігенція, відносять:

- інтелектуальність, освіченість та професіоналізм (Олександр Севастьянов умовно виділяє три рівні інтелігенції, яка обслуговує всі сфери суспільного життя: перший – лікарі, вчителі, інженери, юристи, офіцери, священики, деяка частина творчої інтелігенції; другий рівень забезпечує потреби, головним чином, самої інтелігенції – історики, філософи, соціологи, літературознавці та мистецтвознавці, частина письменників, композиторів та художників і т. п.; нарешті, до третього рівня належать генератори основоположних ідей, які визначають діяльність всієї інтелігенції в цілому [4, с. 107–108]);
- совість та просвітительство, нігілізм та критицизм з орієнтацією на «загальну справу», служіння істині та справедливості [1, с. 12];
- «моральна мужність як єдина форма героїзму, що не вимагає жодних чужих жертв. Високий рівень культури й совісті за її стан, збереження інтелектуальних сил суспільства з метою спадкоємності розвитку моральної складової в історичному ланцюгу поколінь» [3, с. 5];
- благородство та безкорисливість. Адже заангажованість створює умови для трансформації інтелігенції: вона втрачає свій зміст та ідентичність, свою свободу та призначення [1, с. 12];
- «цілісність особистості, яка продукує ідеал людського достоїнства, впроваджує його в життя і в його ім'я здійснює моральний суд над реальністю» [3, с. 5].

Отже, інтелігенція, головним чином, відзначається високими інтелектуальними та духовно-моральними якостями, що дозволяє тлумачити це

соціальне явище, відповідно, в соціальному та морально-етичному аспектах.

Література

1. *Кальной И.И.* Еще раз о понятии «интеллигенция» / И.И. Кальной // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 134. – С. 12–13.
2. *Канивец Б.А.* Историко-философское содержание понятия «интеллигенция» / Б.А. Канивец // Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации: сборник научных трудов: в 3 т. / отв. ред. И.И. Осинский. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2012. – Т. 1. – С. 138–148.
3. *Саух П., Саух Ю.* Інтелігенція: між місією і приниженням / Петро Саух, Юрій Саух // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2009. – № 4. – С. 2–8.
4. *Севастьянов А.* Двести лет из истории русской интеллигенции / А. Севастьянов // Наука и жизнь. – 1991. – № 3. – С. 106–113.
5. *Шкиль Л.Л.* Современная интеллигенция: оценка настоящего и прогнозирование будущего / Л.Л. Шкиль // Современная интеллигенция: проблемы социальной идентификации: сборник научных трудов: в 3 т. / отв. ред. И.И. Осинский. – Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2012. – Т. 2. – С. 29–38.